

et prima & ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quem-
madmodum per successionem ecclesie Dei tradiderunt nobis. Hæc
Origen.

Ambrosius quoque tertio ad Gratianum de fide libro,
Serrimus, ait (4), præcepta maiorum, nec hæreditaria signacula
ausi rudis temeritate violemus, librum sacerdotalem quis nostrum
resignare (5) audeat, signatum a confessoribus, & multorum iam
martyrio consecratum?

Hieronymus insuper in epist. ad Evagrium, Revolvi me,
inquit, ad veterum libros, ut viderem quid singuli dicerent, ut ti-
bi quasi de multorum consilio responderem. Et deprehendi, horum
omnium opiniones ad unum computum pervenisse, ut dicerent Mel-
chisedech hominem fuisse Chananaum. Et post multa, quæ narra-
re longissimum est, Habes, ait, quæ audierim, quæ legerim de
Melchisedech. Meum fuit recitare testes, tuum sit de fide testium
iudicare. Quod si omnes repuleris, tuum certe illum spirituales in-
terpretem non recipies, qui tanto supercilio & auctoritate Melchi-
sedech Spiritum Sanctum pronunciavit, ut illud verissimum compro-
barit, quod apud Græcos canitur: imperitia confidentiam, erudi-
tio timorem creat. Et in Daniel. 12. cap. Scriptura, inquit,
sancta intelligentiam absque Dei gratia & doctrina maiorum sibi im-
peritissimi vel maxime vendicant. Et in epistola illa ad Pauli-
num celebri multis & testimoniis exemplisque, & rationibus
elegantissime docet, neminem in scripturis sacris sine prævio
& monstrante semitam posse ingredi. Id quod Clemens Ale-
xandr. 5. Strom. lib. docuerat. Et Cicero, In universum nulla
ars, inquit, literis sine præceptore & interprete percipi potest. Is au-
tem ad sacras literas sine doctore aggreditur, qui neglecto
sensu antiquorum patrum, arcanam scripturam ex suo inter-
pretatur.

His etiam similia concinit Augustinus in libro de utilit.
cred. ad Honoratum cap. 7. (6) Cum enim sacros iste libros
sine aliena ope & legere & intelligere se posse arbitraretur,
ita ne est, August. ait? Nulla imbutus poetica disciplina Terentium

si-

(4) Cap. 7. (5) Alii legunt designare. (5) Vide etiam
eundem August. in præm. lib. de doctr. Christ.

sine magistro attingere non auderes. Asper, Cornutus, Donatus, &
alii innumerabiles requiruntur, ut quilibet poeta possit intelligi, tu
in sanctos libros sine duce irruis, & de his sine præceptore audes ferre
sententiam. & cap. 17. Si unaquaque disciplina, inquit, quanquam
vilis & facilis, ut percipi possit, doctorem aut magistrum requirit,
quid temeraria superbia plenius, quam divinorum sacramentorum li-
bros ab interpretibus suis nolle cognoscere? Hactenus Augustinus.
Gregorius etiam lib. 28. moral. cap. 9. hanc etiam conclusio-
nem confirmat, exponens de sanctis doctoribus illud, super
quo bases illius solidatæ sunt.

Vnum his Casiodorum adiiciam in præmio lib. divi-
narum institut. disserentem in hæc verba. Ad divinam scriptu-
ram ascendamus per expositiones probabiles patrum, velut per quan-
dam scalam visionis Iacob, ut eorum sensibus protracti, ad cogni-
tionem Domini efficaciter pervenire mereamur, & lib. eod. cap.
11. Sunt nonnulli, ait, qui putant esse laudabile, si quid contra an-
tiquos sapiant, & aliquid novi, ut periti videantur, inveniant. Et
cap. eiusdem libri 25. Cuncta, inquit, quæ antiqui expositores
probabiliter dixerunt, sollicita mente tenenda sunt: illa vero quæ
ab eis intacta sunt relicta, ne infructuoso labore fatigemur, primum
rimanda sunt, quas virtutes habeant, aut ad quæ nos instituta per-
ducant.

Adde huc quoque Gregor. Nazianz. & Basil. qui ut lib.
11. eccles. histor. Ruffinus tradit (7), Divinarum scripturarum
intelligentiam non ex propria præsumptione, sed ex maiorum scriptis
& auctoritate secuti sunt. Quos & ipsos ex apostolica successione in-
telligentia regulam suscepisse constabat. Hactenus ibi. Atque hæc
satis erant homini modesto, ut in nostram sententiam indu-
ceretur. Nam clarissimis monumentis contestata consignataque
antiquitas quem non moveat? Certe cum Clementem, Dio-
nyfium, Irenæum, Epiphanium, Nazianz. Basil. Ambros.
Hieronym. August. Casiod. Bernard. audio unum idem pro-
ferentes, non existimo totidem hominum doctissimorum qui-
dem & sanctissimorum, attamen hominum, me audire senten-
tiam, sed catholicæ ecclesie, cuius illi fuere columnæ præ-

Tom. I.

Nnn

ci-

(7) Cap. 9.

cipuæ. Nec enim aliud viri illi omnes tanto consensu sensisse credendi sunt, quam quod communiter ecclesia catholica sentiebat. Sed habemus præterea graviores testes ad huius rei fidem plenam & integram faciendam. Dixerit enim fortasse quispiam testimonia fere illa, quæ retulimus, adversum Lutheranos magis quam Caietanum facere. Non enim hic adeo fuit insolens, ut aut omnino veterum magisterium contemneret, aut eorum in sacras literas commentaria. Negavit solum communem antiquorum intelligentiam certam esse lineam, ad quam intelligentias nostras semper dirigere debeamus. Id quod nondum adhuc videmur refellisse. Verum, utcunque hæc habeant, placet mihi iugulum causæ petere, ac propius conferre pedes, ut Caietani error certissimis argumentationibus refutetur.

Primum autem in synodo sexta generali sess. 11. ob id damnati sunt Origenistæ, quod easdem expositiones, quas hic novas Caietanus infert, conati fuerint contra maiorum traditionem invehere. *Multa alia*, ait Sophronius, *extra Apostolicam atque paternam traditionem asseruerunt paradisi plantationem proicientes, in carne Adam formatum fuisse nolentes, ex eo Evam formatam fuisse vituperantes, serpentis sonitum refutantes.* Hactenus ille. Est autem probata hæc Sophronii epistola synodica actione 13. eiusdem sexti concil. generalis.

Deinde Canon 19. Synodi Trullanæ sic habet. *Oportet eos, qui præsumunt ecclesiis, clerum & populum docere ex divina scriptura colligentes intelligentias & iudicia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, vel divinatorum patrum traditionem. Sed etsi ad scripturam pertinens controversia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quam quomodo ecclesia luminaria & doctores suis scriptis exposuerunt, & maiorem ex his laudem assequantur, quam si ea qua a sede dicuntur, componant. Ne dum quandoque ad id hesitant, ab eo quod convenit excidant.* Hactenus concilium Trullanum.

Ad hæc, cum de intelligentia illius testimonii Ioannis evangelistæ (8), *Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum*

(8) Ioann. 19.

iam mortuum, &c. inter fideles quæstio esset exorta, eaque ad Viennen. Concil. referretur, Clemens concilio præfidens ita loquitur (9). *Nos ad sanctorum patrum & doctorum communem sententiam Apostolicæ considerationis aciem convertentes, sacro approbante concilio declaramus, &c.* Sedes ergo Apostolica & Viennen. concilium cum de fide & intelligentia sacrarum literarum pronunciant, sanctorum communem sensum tanquam Thesi filium tenent, eosque quasi duces intelligentiæ sequuntur.

Concilium quoque Lateranens. sub Leone decimo action. 11. præcipit omnibus, qui Evangelicam veritatem populum docturi sunt, ut sanctam scripturam iuxta interpretationem doctorum, quos ecclesia, vel usus diuturnus approbavit, explanent. Nec quicquam eis proprio sensu contrarium aut dissonum adiciant, sed illis semper insistant, quæ a præfatorum doctorum interpretationibus non discordant.

Est præterea idem definitum apertius in synodo Trident. sess. 4. in hæc verba. *Decrevit sancta synodus ad coercenda petulantia ingenia, ut nemo sua prudentia innixus in rebus fidei & morum, ad edificationem doctrinæ Christianæ pertinentium sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, aut contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater ecclesia, aut etiam contra unanimum consensum patrum ipsam scripturam sacram interpretari audeat.* Hactenus Concil. Trident. Poteram huc addere decretum quintæ synodi ex Ivone titulo 11. lib. 2. cap. 14. Alterum etiam simile Concilii Meldens. cap. 11. ex Burch. lib. 1. cap. 61. sed multa præterimus, ne disputatione longa negotium lectori facessamus. Sed enim e sacris quoque literis ad eiusdem rei confirmationem habemus testimonia non pauca.

Ac primum illud ex ecclesiastico, cap. 8. *Non te prætereant narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a patribus suis, quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.* Deinde illud apostoli ad Rom. 12. *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei :::: habentes donationes secundum gratiam qua data est nobis differentes, sive prophetiam secundum ra-*

Nnn 2

tio-

(9) Clem. 1. de summ. Trinit.

tionem fidei, &c. Illud vero constat Prophetæ vocabulum apostolo usurpari non modo pro eo, qui futura videt atque prænunciat, verum etiam pro eo qui Spiritus Sancti dono prophetarum, Christi, apostolorum oracula intelligit & exponit. Iubet autem Paulus, ut qui eiusmodi munus in ecclesia susceperit, primum quidem non plus sapiat quam oportet, sed ad modestiam & temperantiam sapiat: deinde, ut prophetiam habeat secundum rationem fidei. Hoc est, ne sacris literis exponendis humani acumen ingenii, aut naturæ vim rationemque sequatur, sed eas iuxta fidem a maioribus acceptam, & huius fidei proportionalem rationem interpretetur. Nam philosophos quidem poteris forsitan exponere iuxta rationem scientiæ, nulla etiam adhibita fide, at sacros libros, sobrie, sine maiorum fide & doctrina non poteris. Sed & qui explicando Aristotele veteres omnes peripateticos pro nihilo haberet, & his magna consensione reclamantibus ex philosophi sententia paradoxum nusquam auditum nova nobis interpretatione præscriberet, parum ille sobrius haberetur. Multo vero etiam magis qui in apostolorum libris suo apte ingenio novas quasdam sententias comminiscitur, easque apostolorum discipulis & antiquis omnibus interpretibus adversas, hic non est profecto cur satis sanus habeatur. Sed de secundo testimonio fati.

Tertium 1. ad Corinth. 14. habes, *Propheta*, inquit apostolus, *duo aut tres dicant, & ceteri diiudicent*. Ne quis autem a reliquis temere dissentiat: *Non est autem, ait, dissensionis Deus, sed pacis*, id est, non eius qui a consentiendi unitate defecerit, sed eorum, qui in consentiendi pace permanserint, ut Vincen. Lirin. exposuit. *Sicut in omnibus*, inquit, *ecclesiis sanctorum docebo*, hoc est, *Catholicorum*. Quæ ideo sanctæ sunt, quia in sanctorum communione persistunt. Ac ne quis tandem harum rerum iudicium ad se unum, despectis cæteris, revocaret, paulo post addit. *An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit? Siquis videtur esse propheta, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata*. Mandatum utique est, ut si quis est spiritualium rerum magister, summo studio unitatis cultor existat: ut nec opiniones suas communibus reliquorum omnium præferat, & ab universorum sensibus non re-

cedat. Id fiet autem, si duo præcepta teneantur. Vnum, ut sacrarum literarum interpres semper in priores spectet, a quibus verbum Dei processit in posteros. Huius enim rei apostolus Corinthios monet inquit, *an a vobis verbum Dei processit?* Alterum, ut ne sensum suum tenaci contentione defendat, sed prius reliquos ecclesiæ doctores consulat, ut si viderit omnibus id probari quod sentit, tuto iam teneat: sin reprobari, tuto iam deferat. Hoc enim significat apostolus dicens, *aut in vos solos pervenit?* Sic enim mihi plane videor Pauli sententiam interpretari. Quod si hoc apostoli testimonium videbitur cuiquam ad suadendum magis, quam evincendum idoneum: cum illo non existimarim equidem contentiosa disputatione certandum. Nec enim vel ipsi credimus, omnia argumenta quibus utimur, esse palmaria. Quartum porro eiusdem apostoli testimonium gravissimum est. Habetur autem ad Ephes. 4. in hæc verba, *Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii: in adificationem corporis Christi, ut non simus iam parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrina in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Quæ quidem Pauli verba, quoniam in tertio loco uberius explicata sunt, levi nunc brachio attingemus, quantumque satis erit ad id, de quo nunc agimus, confirmandum. Ex his itaque verbis plane intelligitur divinæ providentiæ fuisse, ut non solum prophetarum, apostolorum, & evangelistarum codices haberemus: verumetiam sanctorum doctorum in illos commentaria. Ob eam enim certe causam, post prophetas, apostolos, & evangelistas, ecclesiæ a Christo doctores dantur, ut illorum sacros hi libros interpretentur. Hos ergo in ecclesia Dei divinitus per tempora & loca procuratos quisquis in scripturæ sensum eundem convenientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum: a quo in id illi fuere destinati, ut populum Christianum sacras prophetarum, apostolorum, evangelistarumque literas edocerent. Quod si sancti omnes dum illas interpretarentur, errarunt, Deo auctore erraret ecclesia, cum doctores sibi a Christo datos sequeretur, & in sacrarum codicum intelligentia eorum vestigiis insisteret. Nec me clam est Paulinum, Au-

gustinumque in epistolis 58. & 59. Prophetas in hoc apostoli testimonio non eos accipere, qui ante Domini adventum futura prædixerant, quorum nos scripturas ut canonicas ac divinas retinemus, sed illos, qui in ecclesia Christi tempore apostolorum prophetandi gratia eminere. At, quoniam utroque ecclesiæ a Christo datos negare non possumus, nihil mirum videri debet, si neutros ab apostoli verbis excluderimus. Sed quærat hic forsitan aliquis (10). Cum sit perfectus scripturarum canon sibi que ad omnia satis superque sufficiat, quid opus est ut ei sanctorum & intelligentia iungatur & auctoritas? Quia videlicet scripturam sacram pro ipsa sui & altitudine & obscuritate non uno eodemque sensu omnes accipiunt, sed aliter atque aliter alius interpretatur, ut pene quot homines, tot illinc sententiæ erui posse videantur. Aliter namque illam Novatus, aliter Sabellius, aliter Arius, aliter Donatus exponit. Quocirca necesse est, ut prophetica & Apostolica interpretationis linea propter tam varii erroris anfractus secundum normam aliquam dirigatur. Ob id ergo post prophetas, apostolos & evangelistas, sanctos quoque doctores accepimus: quorum catholicam, hoc est, universalem intelligentiam, tanquam ecclesiæ regulam a Deo præscriptam sequeremur. Præclare igitur illud adiectum est. *Ad consummationem sanctorum, in adificationem corporis Christi, ne simus parvuli, &c.* Ac de verbis quidem apostoli hæcenus. Nunc Salomonis unicum testimonium addemus, quod si diligentius expendatur, multum conferet ad eam rem, de qua disserimus, corroborandam. *Verba sapientium, ait, sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi. Quæ per magistrorum concilium data sunt a pastore uno. His amplius fili mi ne requiras* (11). In quem locum Hieronymus, *exceptis*, inquit, *his verbis*, quæ ab uno pastore sunt data, & a concilio atque consensu probata sapientium, *nihil tibi vendices, maiorum sequere vestigia, ab eorum auctoritate non discrepes.* Hæc Hieronymus. Nos vero, quis ille unus pastor sit, per Ezechielem intelligimus (12). *Suscitabo, ait, super ea pastorem unum,*

(10) *Vincens. Livinens. & querit respondet.* (11) *Adversum quos durum sis recalcitrare.* (12) *Ezech. 34.*

unum, qui pascat ea, ipse erit eis in pastorem. Ne autem existimares quod ipse per se Christus hoc semper esset factururus, per Hieremiam monet inquit, *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascet vos scientia & doctrina.* Quod autem verba sanctorum data fuerint ab illo pastore uno, talis tantusque omnium consensus ostendit; nec enim intelligere idem omnes una mente possent, nisi uno eodemque Christi spiritu in ea unitate continerentur. Vnde divine ait Salomon, per magistrorum concilium data esse a pastore uno. Sanctos quippe antiquos sapientes fuisse, nemo negat, ecclesiæ fuisse magistros certo constat, a Deo fuisse ecclesiæ datos, Christi erga ecclesiam providentia manifestat: datos esse ut apostolorum, prophetarum, evangelistarumque oracula exponerent Paulus inquit: ab uno pastore tam multos atque adeo diversis & loco & tempore fuisse procuratos, sententiæ unitas & concordia monstrat. Ut nihil aliud quam magistrorum concilium liceat intueri, quod ab uno veritatis spiritu fuerit congregatum.

Certe, ut Augustinus lib. adversus Iulianum 2. dicit, si episcoporum synodus ex toto orbe congregaretur, ut controversiam decernerent circa sacros libros exortam, nec tales possent facile sedere nec tot. Quia nec sancti uno tempore fuerunt. Te nunc Caietane pater, si filio patrem appellare licet, appello, te Caietane, inquam, appello, te in concilium voco, te non in lycæum aut Academiam induco, sed in sanctorum patrum pacificum honorandumque conventum. Pone tibi ob oculos, rogo te, tam numerosam seriem eruditissimorum virorum, quos in hunc usque diem tot sæculorum consensus approbavit: quos præter admirabilem sacrarum literarum peritiam, vitæ quoque pietas mira commendat. Aspice illos, obsecro te, quodammodo aspicientes te, & mansuete, ac leniter dicentes tibi. Itane nos filii Caietane in sacrarum expositione literarum simul omnes erramus? Itane nobis omnibus, quos ecclesiæ Christus præceptores dedit, spiritus intelligentiæ defuit? Itane tu unus adversum nos pugnare audes, & ecclesiam credis unius sensum hominis secuturam, huius vero gravissimi sanctissimique senatus commune iudicium deserturam? Vtrum plus tribuendum esse iudicas, tot eruditorum, sanctorum, martyrumque præiudiciis, an tuo sin-

gulari privatoque iudicio? Respondebis ne ad hæc, aut omnino hiscere audebis? Videre mihi videor Caietane pater modestiam tuam, ingeniique candorem, atque adeo in sanctos religiosam reverentiam & pietatem, & quasi coram esses audio vocem tuam aures meas circumsonantem: vicimus utrique. Vterque nostrum palmam refert: tu mei, & ego erroris. Sed nescio, bone lector, quo me impetus animi & nimius differendi calor evexit. Nam & Caietanus eo iam diu loco est, ubi omnes sine mea disputatione vicit errores: & ego non con- fœvi eorum insultare erroribus, quorum miror ingenia.

Sed nos, ut cœpimus, persequamur, & Theologiæ quoque rationibus hunc errorem confutemus. Licet enim ad fidem in Theologia faciendam auctoritas plus polleat quam ratio: quippe cum ea sine ratione satis habeat momenti, ratio sine auctoritate non multum valeat. Sed auctoritati tamen ratio coniuncta quantum volet habebit ad faciendam fidem virium. Et nos iam inde a principio pollicebamur hanc cum Caietano causam ratione magis, quam testimoniis transacturos.

Primum autem, qui novam hanc exponendi sacras literas rationem suscitant, hi, præterquam quod veteres obtulerunt maiorum laudes, cum vanis hominibus, tum magis hæreticis, exemplo sunt, ut novis falsisque commentis sacrarum literarum vera sensa contaminent. Quod si semel admissa fuerit hæc licentia, ut libros sacros pro suo quisque arbitrio interpretetur, horreo dicere, quantum abolendæ religionis periculum consequatur. Et enim unaqualibet particula sanctarum scripturarum humanorum ingeniorum libertati permessa, alia quoque atque, alia, & omnes, iam quasi ex more, reliquæ humanitus tractabuntur. Porro autem si totam scripturam divinam hominum quorumlibet ingenio arbitratoque exponi liceat, nihil firmum relinquetur. Sed sit ibi deinceps errorum lupanar necesse est, ubi erat antea castæ & incorruptæ sacrarium veritatis, quemadmodum Vincent. Lirinens. non minus vere, quam eleganter asseruit. Quin etiam præter incommoda, & multa & magna, quæ futuris in ecclesia fidelibus hæc opinatio affert, ecclesiam, quæ nos antecessit, erroris gravissimi nota liberare nequit. Cum enim sive concionatores, sive scrip-
to-

tores omnes, qui sanctis antiquis succedere, sacræ scripturæ sensum populo tradiderint iuxta doctrinam a sanctis acceptam, populus autem sensum eundem fidenter acceperit: nimirum qui concordem sanctorum veterum expositionem reiicit, intelligentiam, quam hæcenus ecclesia habuit, reiicere convincitur. Exempli causa ponatur aliquid quod pateat latius. Sancti omnes exposuere, Evam e costa Adæ, ut litera sonat, fuisse conditam. Id quoniam sacerdotes sequentes ita invenire a sanctis expositum, populo Christiano sedulo significarunt, & populus ipse bona utique fide credidit. Ita efficitur, ut sanctis antiquis errantibus in illius loci interpretatione, tota ecclesia in eodem fuerit errore versata. Atque sanctorum & ecclesiæ ignorationem esse coniunctam Nestorius plane intellexit a concilio Ephesino damnatus in hæc verba. *Invecti sumus in Nestorii sceleratam præsumptionem, quod sacram scripturam se primum & solum intelligere, & omnes eos ignorasse iactaret, quicumque ante se magisterii munere præditi divina eloquia tractavissent. Totam etiam nunc ecclesiam errare, quæ, ut ipsi videbatur, ignaros doctores sequeretur.* Hæcenus Ephesin. concil. refertur autem a Vincent. Lirinens. in libello illo vere aureo adversum prophanas novationes.

Adde, quod, ut iam pridem dicebamus, in his, quorum cognitio non pertinet ad populum, Ecclesiæ fides, fides maiorum est. Cum igitur e scriptura sacra veram & sinceram intelligentiam accipere non spectet ad plebem, nisi Lutheranorum insaniam sequi volumus, patrum certe nostrorum in libris sacris intelligentia, ecclesiæ intelligentia ipsissima est. Quamobrem si sancti omnes antiqui divinis literis intelligendis errarunt, ecclesia dubio præcul erravit, idque Deo præcipiente. Peccaret enim populus, si scripturæ iuxta sanctorum omnium sensum expositæ repugnaret, in his præsertim, quorum iudicium non ad plebem, sed ad maiores spectat.

Præterea ab omnibus sanctis communi unaque mente idem sentientibus non potuit Dei verbum recedere. Vt videlicet omnes simul haberent aliquam scripturam pro canonica, quæ canonica non esset, aut e diverso aliquam communi consensu exploderent quæ canonica esset. Ergo nec vera intelligentia verbi Dei potuit simul ab illis recedere. Vtrumque enim

ecclesiæ promissum est & spiritus & verbum : & si utrumlibet omnibus sanctis doctoribus defuisset , ecclesiæ quoque pariter defuisset. Illud autem , quod priore loco assumptum est , si minus intelligitur , ex aliis fidei dogmatis percipi potest : in quibus sanctos simul omnes errare non posse magnis argumentis ostensuri sumus nec ita multo post , sed pauca ante dicenda sunt. Quod vero , & verbum , & spiritus intelligentiæ in ecclesia coniuncta sint , quemadmodum posteriori loco assumebamus , per Isaiam (13) Dominus in hæc verba testatur : *Spiritus meus qui est in te & verba mea , quæ posui in ore tuo , non recedent de ore tuo , & de ore seminis tui , & de ore seminis seminis tui , dicit Dominus , amodo & usque in sempiternum.* Semen vero Christi fidelium ecclesiam esse negabit nemo , qui vel parum fuerit in sacris literis exercitatus. Quis est igitur , qui res a Christo in ecclesia copulatas audet errore divellere , & aut verbum aut verbi sensum sanctis omnibus ac proinde ecclesiæ tollere ?

Præterea ut Hieronymus in commentariis super 1. capitulum epistolæ ad Galatas ait , *Ecclesia Dei , quæ a posteris apostolorum fidem audivit , non accepit hominis evangelium , sed Dei.* Doctores enim ecclesiæ , inquit , non tam ipsi docent , quam in ipsis Deus , qui ad sanctos loquitur. Ego dixi dii estis , & filii excelsi omnes. *Qui autem dii sunt , tradunt Dei evangelium , & non hominis.* Martion & Basilides & cetera hereticorum pestes non habent Dei evangelium : quia non habent Spiritum Sanctum , sine quo humanum fit evangelium , quod docetur. Hactenus Hieronymus. Et eodem loco statim , *Nec putemus , inquit , in verbis scripturarum esse evangelium , sed in sensu : non in superficie , sed in medulla : non in sermonum foliis , sed in radice rationis.* Alioquin & diabolus , qui loquitur de scripturis , & omnes hæreses inde sibi consuunt cervicalia. Grande periculum est in ecclesia loqui , ne forte interpretatione perversa , de evangelio Christi hominis fiat evangelium , aut , quod peius est , diaboli. Hæc quoque Hieronymus. Quæ ut conferamus in pauca , hanc rationem habent. Si a

(13) Isai. 59.

sanctis antiquis apostolorum successoribus fideles sensum scripturæ falsum acceperunt , certe non receperunt Dei evangelium , qui non est in verbis scripturarum , sed in sensu : non in litera occidente , sed in spiritu vivificante : non in membranis , sed in cordibus. Id quod non Hieronymus modo , verum etiam Hilarius in libro ad Constantium Augustum tradidit. Et si lex spiritualis est , & spiritu indiget ut intelligatur , quod in primo iam loco abunde monstravimus , eequa rogo tanta dementia est , Spiritum Sanctum mihi uni affuisse dicere , sanctis omnibus defuisse ?

Age enim , ut a divinis ad humanas rationes nostra defluat oratio , si in scripturæ interpretatione quicquam tribuatur ingenio & eruditioni , quid Græcorum ingeniis , aut acutius aut perspicacius ? quid in literis sacris exercitatus ? Nec vero Latinis sanctis defuit ingenium , nec literarum sacrarum peritia defuit. Nolumus enim modo aut Latinos Græcis , aut Græcos Latinis antepone. Utrosque constat & ingenio & eruditione valuisse. Quod si in hoc iudicio magis spectatur vitæ sanctimonia , quis homo recens veteres illos ecclesiæ primarios viros excelsos ? verum aiunt : sed homines erant. At ego & novitios istos interpretes homines esse reor. Audio , quid multitudo facit ad sensum spiritus ? Respondeo , Quid facit paucitas ? sed & in his quæ vel apud homines fide creduntur , nonnihil facere solet testium multitudo , maxime seniorum. Nam veterrimi quique solent esse gravissimi. Iuniores autem quasi pueri , si speciem afferant veritatis , non est illa quidem protinus repudianda : vetustas tamen suo loco conservanda est. Maxima enim est vis & auctoritas vetustatis : & ubi cum novitate certet , est illa sine dubio præferenda. Sed nescio quomodo a rationibus gravissimis ad has leviores oratio nostra delapsa est. Iam ad illas redeamus , easque ipsas concludamus aliquando.

Illud ergo urgentius & instantius premebamus , qui sanctos veteres in universum omnes sacræ unoquolibet scripturæ loco exponendo errasse affirmat , eum catholicæ ecclesiæ hunc ipsum errorem attribuire. Id quod hoc etiam argumento confirmari potest. Ubique est enim ecclesiæ cor-